

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (nionde avdelningen)

den 20 juni 2013*

”Etableringsfrihet — Inskränkningar — Solidariskt ansvar för moderbolag gentemot dotterbolagens borgenärer — Undantag för moderbolag som har sitt säte i en annan medlemsstat — Inskränkning — Föreligger inte”

I mål C-186/12,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Tribunal Judicial de Braga (Portugal) genom beslut av den 14 mars 2012, som inkom till domstolen den 23 april 2012, i målet

Impacto Azul Lda

mot

BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA,

Bouygues Imobiliária – SGPS Lda,

Bouygues Immobilier SA,

Aniceto Fernandes Viegas,

Óscar Cabanez Rodriguez,

meddelar

DOMSTOLEN (nionde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J. Malenovský samt domarna U. Löhmus (referent) och A. Prechal,

generaladvokat: M. Wathelet,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Impacto Azul Lda, genom B. Faria och A. Coelho Rocha, advogados,

* Rättegångsspråk: portugisiska.

- BPSA 9 - Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA, genom M. Marques Mendes, P. Vilarinho Pires och A. Dias Henriques, advogados,
 - Portugals regering, genom L. Inez Fernandes och C. Antunes, båda i egenskap av ombud,
 - Europeiska kommissionen, genom P. Guerra e Andrade och I. Rogalski, båda i egenskap av ombud,
- med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 49 FEUF.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Impacto Azul Lda (nedan kallat Impacto Azul) och å andra sidan BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA (nedan kallat BPSA 9), Bouygues Imobiliária – SGPS Lda (nedan kallat SGPS) och Bouygues Immobilier SA (nedan kallat Bouygues Immobilier) samt, i andra hand, A. Fernandes Viegas och Ó. Cabanez Rodriguez, angående att BPSA 9 underlåtit att uppfylla sina förpliktelser enligt ett avtal som ingåtts med Impacto Azul.

Portugisisk rätt

- 3 Artikel 481 i avsnitt VI i lagen om bolag (Código das sociedades comerciais, nedan kallad CSC) föreskriver följande: ”Tillämpningsområde för detta avsnitt
 1. Detta avsnitt är tillämpligt på förhållandena mellan bolag med begränsat ansvar, aktiebolag och kommanditaktiebolag.
 2. Detta avsnitt är inte tillämpligt på bolag som har sitt säte i Portugal ...”
- 4 Artikel 482 CSC har följande lydelse:

”Vid tillämpningen av denna lag anses följande utgöra närstående bolag:

...

 - c) bolag förbundna genom ägande,
 - d) bolag i samma koncern.”
- 5 Det framgår av artiklarna 488, 489, 492 och 493 CSC att två bolag ingår i samma koncern om det ena bolaget (sedan tidigare eller sedermera) helt äger det andra, varvid det saknar betydelse om det ena bolaget bildats före det andra, om två fristående bolag är underordnade en enhetlig, gemensam ledning (koncern med likvärdiga parter) eller om ett bolag, fristående eller ej, har anförtrott ledningen av sin verksamhet åt ett annat bolag (underordning).

6 I artikel 491 CSC föreskrivs följande:

”Artiklarna 501–504 och de bestämmelser som är tillämpliga enligt nämnda artiklar ska gälla för koncerner med helägda dotterbolag.”

7 Artikel 501 CSC har följande lydelse:

”1. Moderbolaget ansvarar för dotterbolagets förpliktelser, oavsett om dessa uppkommit innan eller efter det att ägaravtalet ingicks, tills avtalet löper ut.

2. Moderbolaget ansvarar inte för dotterbolagets förpliktelser enligt punkt 1 förrän efter utgången av en tidsfrist på 30 dagar efter det att dotterbolaget underlåtit att uppfylla sina förpliktelser.

3. En exekutionstitel mot dotterbolaget är inte verkställbar mot moderbolaget.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

8 Impacto Azul är ett aktiebolag bildat enligt portugisisk rätt vars ekonomiska verksamhet bland annat består i köp och försäljning av fastigheter. BPSA 9, SGPS och Bouygues Immobilier ingick i den multinationella fastighetskoncernen Bouygues och utgjorde de facto en koncern med helägda dotterbolag i den mening som avses i artiklarna 488 och 489 CSC. BPSA 9, ett bolag bildat enligt portugisisk rätt, ägdes till 100 procent genom SGPS, som likaså hade sitt säte i Portugal, och som i sin tur var helägt av Bouygues Immobilier, ett bolag bildat enligt fransk rätt. Bouygues Immobilier var moderbolaget som styrde alla bolagen i koncernen.

9 Den 28 juli 2006 ingick Impacto Azul och BPSA 9 ett avtal (nedan kallat avtalet) genom vilket Impacto Azul förband sig att sälja en ny fastighet till BPSA 9 och det sistnämnda bolaget åtog sig att köpa fastigheten. Enligt Impacto Azul har BPSA 9 inte uppfyllt sina förpliktelser enligt avtalet. Till följd av den ekonomiska krisen och det ofördelaktiga konjunkturläget har Bouygues Immobilier, enligt Impacto Azul, beslutat att lägga ned projektet, vilket har medfört skada för Impacto Azul.

10 Efter att ha försökt lösa tvisten med BPSA 9 i godo, väckte Impacto Azul skadeståndstalan mot bolaget vid Tribunal Judicial de Braga, på grundval av underlåtenhet att uppfylla förpliktelserna enligt avtalet.

11 Impacto Azul gjorde gällande bland annat att avtalsbrottet främst var SGPS:s och Bouygues ansvar, i deras egenskap av moderbolag, då moderbolag enligt artikel 501 jämförd med artikel 491 CSC är solidariskt ansvariga för dotterbolags förpliktelser.

12 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att svaranden i det nationella målet anfört dels att Bouygues Immobilier inte ensam kontrollerade BPSA 9 och SGPS, vilket är ett avgörande villkor för att bestämmelserna om ansvar inom koncerner i artikel 491 CSC ska kunna tillämpas, dels att artikel 501 CSC inte är tillämplig i detta fall, till följd av undantaget för moderbolag med säte i en annan medlemsstat i artikel 481.2 CSC. Eftersom Bouygues Immobilier har sitt säte i Frankrike, kan det därför inte hållas ansvarigt gentemot BPSA 9:s borgenärer.

13 Enligt Impacto Azul strider det undantaget mot artikel 49 FEUF, eftersom det leder till en åtskillnad i behandling mellan moderbolag som har sitt säte i Portugal och moderbolag som har sitt säte i någon annan medlemsstat.

14 Den hänskjutande domstolen hyser tvivel om huruvida den portugisiska lagstiftningen i fråga är förenlig med unionsrätten och anser att lösningen på tvisten beror på hur unionsrätten ska tolkas.

- 15 Mot denna bakgrund beslutade Tribunal Judicial de Braga att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till domstolen:

”Strider det mot unionsrätten, närmare bestämt mot artikel 49 FEUF – såsom den bestämmelsen har tolkats av [Europeiska unionens domstol] – att med stöd av artikel 481.2 CSC inte tillämpa artikel 501 CSC på företag som har sitt säte i en annan medlemsstat?”

Domstolens behörighet och upptagande av begäran om förhandsavgörande till sakprövning

- 16 BPSA 9 har inledningsvis ifrågasatt om domstolen verkligen är behörig att uttala sig om artikel 49 FEUF i detta fall, eftersom det nationella målet enligt bolaget rör en rent intern situation, och om begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning, bland annat av det skälet att det inte är givet att tolkningsfrågan är relevant för att lösa tvisten.
- 17 Vad gäller argumentet att det nationella målet rör en rent intern situation, ankommer det på domstolen att pröva huruvida den är behörig att uttala sig om tolkningen av nämnda bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 31 januari 2008 i mål C-380/05, Centro Europa 7, REG 2008, s. I-349, punkt 64, av den 11 mars 2010 i mål C-384/08, Attanasio Group, REU 2010, s. I-2055, punkt 22, och av den 22 december 2010 i mål C-245/09, Omalet, REU 2010, s. I-13771, punkt 10).
- 18 Domstolen har ansett sig inte vara behörig när det är uppenbart att den unionsrättsliga bestämmelse som ska tolkas av domstolen inte är tillämplig (dom av den 1 oktober 2009 i mål C-567/07, Woningstichting Sint Servatius, REG 2009, s. I-9021, punkt 43, och domen i det ovannämnda målet Omalet, punkt 11).
- 19 Enligt fast rättspraxis kan bestämmelserna om etableringsfrihet i EUF-fördraget inte tillämpas på en situation som i alla avseenden är begränsad till en och samma medlemsstat (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 oktober 1990 i de förenade målen C-54/88, C-91/88 och C-14/89, Nino m.fl., REG 1990, s. I-3537, punkt 11, av den 30 november 1995 i mål C-134/94, Esso Española, REG 1995, s. I-4223, punkt 17, och av den 17 juli 2008 i mål C-389/05, kommissionen mot Frankrike, REG 2008, s. I-5337, punkt 49).
- 20 Det framgår förvisso av begäran om förhandsavgörande att Impacto Azul, BPSA 9 och SGPS har säte i Portugal och att lagstiftningen som är i fråga i det nationella målet endast är tillämplig i den medlemsstaten. Den omständigheten att moderbolaget Bouygues Immobilier har sitt säte i Frankrike gör dock att det i princip finns ett gränsöverskridande inslag, och därmed är denna nödvändiga förutsättning för att kunna åberopa rätten till fri rörlighet enligt fördraget för handen. Den hänskjutna frågan kan därför inte anses röra en rent intern situation, som BPSA 9 har hävdad.
- 21 Domstolen är sålunda behörig att pröva frågan.
- 22 Vad gäller upptagande av begäran om förhandsavgörande till sakprövning, anser BPSA 9 att den hänskjutna frågan inte är relevant, eller att den rentav är hypotetisk, och att den hänskjutande domstolen inte har lämnat tillräckliga uppgifter om de faktiska och rättsliga omständigheterna för att det ska kunna avgöras om en tolkning av artikel 49 FEUF fordras för att kunna avgöra det nationella målet.
- 23 BPSA 9 har anfört att det saknas anledning att pröva huruvida artikel 501 CSC är förenlig med artikel 49 FEUF, eftersom de tre berörda bolagen enligt tillämplig portugisisk rätt inte utgör en koncern med helägda dotterbolag. Den hänskjutande domstolen har inte uttalat sig på denna punkt.

- 24 BPSA 9 har även gjort gällande att det framgår av artikel 491 jämförd med artikel 501.2 CSC att ett moderbolag inte är skyldigt att ansvara för ett dotterbolags förpliktelser förrän en tidsfrist på 30 dagar från det att dotterbolaget underlåtit att uppfylla sina förpliktelser har löpt ut. Den fristen har inte iakttagits.
- 25 Det betyder, enligt BPSA 9, att Bouygues Immobilier inte kan hållas ansvarigt i det nationella målet, detta oavsett var det har sitt säte.
- 26 Domstolen erinrar om att enligt fast rättspraxis utgör det förfarande som har införts genom artikel 267 FEUF ett medel för samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna, genom vilket EU-domstolen tillhandahåller de nationella domstolarna de uppgifter om unionsrättens tolkning som de behöver för att kunna avgöra anhängiga mål (se, bland annat, dom av den 16 juli 1992 i mål C-83/91, Meilicke, REG 1992, s. I-4871, punkt 22, svensk specialutgåva, volym 13, s. I-105, av den 24 mars 2009 i mål C-445/06, Danske Slagterier, REG 2009, s. I-2119, punkt 65, och av den 19 juni 2012 i mål C-307/10, The Chartered Institute of Patent Attorneys, punkt 31).
- 27 Inom ramen för detta samarbete presumeras frågor om tolkningen av unionsrätten vara relevanta. En begäran från en nationell domstol kan sålunda bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i målet vid den nationella domstolen eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se, bland annat, dom av den 5 december 2006 i de förenade målen C-94/04 och C-202/04, Cipolla m.fl., REG 2006, s. I-11421, punkt 25, och av den 1 juni 2010 i de förenade målen C-570/07 och C-571/07, Blanco Pérez och Chao Gómez, REU 2010, s. I-4629, punkt 36, samt domen i det ovannämnda målet Chartered Institute of Patent Attorneys, punkt 32 och där angiven rättspraxis).
- 28 Så är dock inte fallet här. Även om begäran om förhandsavgörande visserligen är kortfattad vad gäller redogörelsen för de faktiska och rättsliga omständigheterna, har dessa uppgifter ett uppenbart samband med saken i det nationella målet och ger, såsom framgår av punkterna 8–13 ovan, ett tillräckligt underlag för att förstå tolkningsfrågans innebörd och det sammanhang i vilket den ställts. Begäran om förhandsavgörande anger också tydligt skälen för varför den hänskjutande domstolen anser att en tolkning av artikel 49 FEUF fordras för att den ska kunna avgöra det anhängiga målet.
- 29 Det framgår inte heller att den begärda tolkningen av unionsrätten saknar samband med den fråga som uppkommit i målet vid den nationella domstolen, nämligen frågan huruvida det franska bolaget Bouygues Immobilier kan ha betalningsansvar gentemot bolaget BPSA 9:s borgenärer.
- 30 Av vad som anförts följer att begäran om förhandsavgörande kan prövas i sak.

Prövning av tolkningsfrågan

- 31 Den nationella domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 49 FEUF hindrar en nationell lagstiftning, såsom den som är i fråga i det nationella målet, som utesluter att principen om solidariskt ansvar för moderbolag gentemot dotterbolagens borgenärer tillämpas på moderbolag med säte i en annan medlemsstat.
- 32 Etableringsfriheten innefattar en rätt för bolag som bildats i överensstämmelse med en medlemsstats lagstiftning och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom Europeiska unionen att utöva verksamhet i andra medlemsstater genom dotterbolag, filialer eller kontor (dom av den 23 februari 2006 i mål C-471/04, Keller Holding, REG 2006, s. I-2107, punkt 29, av den 15 maj 2008 i mål C-414/06, Lidl Belgium, REG 2008, s. I-3601, punkt 18, och av den 27 november 2008 i mål C-418/07, Papillon, REG 2008, s. I-8947, punkt 15).

- 33 Enligt artikel 49 FEUF ska inskränkningar i etableringsfriheten avskaffas. Fördragets bestämmelser om etableringsfrihet syftar enligt sin ordalydelse till att säkerställa nationell behandling i värdmedlemsstaten. Enligt fast rättspraxis utgör artikel 49 FEUF dessutom hinder för varje nationell åtgärd som, även om den tillämpas utan åtskillnad med avseende på nationalitet, kan göra det svårare eller mindre attraktivt för unionsmedborgarna att utöva den etableringsfrihet som garanteras genom fördraget (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 november 2011 i mål C-371/10, National Grid Indus, REU 2011, s. I-12273, punkterna 35 och 36, och av den 21 juni 2012 i mål C-84/11, Susisalo m.fl., punkt 31).
- 34 Enligt den portugisiska lagstiftningen i fråga gäller solidariskt ansvar för moderbolag för deras portugisiska dotterbolags skulder inte moderbolag som har sitt säte i en annan medlemsstat. Domstolen ska pröva huruvida en sådan lagstiftning är en inskränkning i den mening som avses i artikel 49 FEUF.
- 35 Eftersom koncernlagstiftningen inte har harmoniserats på unionsnivå, är medlemsstaterna i princip behöriga att bestämma vilka bestämmelser som ska tillämpas på ett närstående bolags skuld. Portugisisk rätt föreskriver solidariskt ansvar för moderbolag gentemot dotterbolagens borgenärer endast för sådana moderbolag som har sitt säte i Portugal. Såsom kommissionen korrekt har påpekat, hindrar inte artikel 49 FEUF, under sådana omständigheter som i det nationella målet, att en medlemsstat legitimt kan förbättra villkoren vad gäller fordringar för koncerner som är hemmahörande i landet (se, analogt, dom av den 7 februari 1984 i mål 237/82, Jongeneel Kaas m.fl., REG 1984, s. 483, punkt 20; svensk specialutgåva, volym 7, s. 489).
- 36 Det förhållandet att bestämmelser såsom artikel 501 CSC inte är tillämpliga på företag etablerade i andra medlemsstater, enligt bestämmelser såsom artikel 481.2 CSC, gör det inte mindre attraktivt för moderbolag med säte i andra medlemsstater att utöva sin etableringsfrihet enligt fördraget.
- 37 Moderbolag som har sitt säte i en annan medlemsstat än Portugal kan i alla händelser välja att avtalsvägen införa solidariskt ansvar för dotterbolagens skulder.
- 38 Vad gäller behandlingen av moderbolag etablerade i andra medlemsstater än Portugal, utgör nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet inte en inskränkning av etableringsfriheten i den mening som avses i artikel 49 FEUF.
- 39 Mot denna bakgrund ska den hänskjutna frågan besvaras på följande sätt. Artikel 49 FEUF ska tolkas så, att den inte utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom den som är i fråga i det nationella målet, som undantar moderbolag med säte i en annan medlemsstat från tillämpningen av principen om solidariskt ansvar för moderbolag gentemot dotterbolagens borgenärer.

Rättegångskostnader

- 40 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (nionde avdelningen) följande:

Artikel 49 FEUF ska tolkas så, att den inte utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom den som är i fråga i det nationella målet, som undantar moderbolag med säte i en annan medlemsstat från tillämpningen av principen om solidariskt ansvar för moderbolag gentemot dotterbolagens borgenärer.

Underskrifter